

3. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2001. – 199 с.

Левикін Владислав Євгенович

студент 3-го курсу соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ЗАПОВІТ З УМОВОЮ: РИМСЬКЕ ПРАВО ТА СУЧАСНІСТЬ

Заповіт з умовою – відносно новий інститут цивільного права України, який вперше був зафіксований у нормах Цивільного кодексу України 2003 року (далі – ЦК України), а саме у ст. 1242. Підґрунтям створення інституту заповіту з умовою є пріоритетність волі заповідача, який не тільки призначає спадкоємця, а також може визначити певні умови, які для спадкоємця є обов’язковими [1, 771].

Проблемою вивчення заповіту з умовою займалося велика кількість науковців цивілістів, зокрема до таких можна віднести: Ю.О. Заїка, Б.О. Антипов, О.В. Дзера, З.В. Ромовська, С.Я. Фурса, Т.Б. Гонт, Є.І. Фурса, О.Є. Кухарєв, Є.О. Харитонов, В.І. Серебровський та інші вчені.

Незважаючи на те, що заповіт з умовою новий інститут сучасного цивільного права в Україні, але його розвиток сягає ще часів Стародавнього Риму.

Так, наприклад у римському приватному праві дозволялося призначення спадкоємця з певною умовою, але тільки якщо така умова була відкладальною та спадщина відкривалася з настанням визначеної умови, а не на момент смерті спадкодавця. Відкладальною умовою, наприклад, могло виступати підпризначення спадкоємця (*heredis substitutio*), у разі коли обраний спадкоємець з деяких обставин, таких як смерть чи то небажання прийняти спадщину, не стає спадкоємцем, міг призначатися також додатковий спадкоємець, який би замінив основного [2, с. 103].

Цікавим фактом є те, що інколи при складанні заповіту використовувалося покладання (*modus*), згідно з яким на спадкоємця покладался обов’язок виконати певні дії чи використання майна за визначеним призначенням, так наприклад, спадкоємець, щоб отримати спадщину, повинен був поставити пам’ятник на могилі заповідача. У випадку, коли спадкоємець який отримав спадщину з покладанням (*sub modo*), відмовляється виконувати визначені умови, використовувались засоби адміністративного примусу [3, с. 216].

В римському праві при укладанні легатів (легатом є надання спадкоємцям деяких речей чи фінансів визначеній особі, яке встановлювалось спадкодавцем у заповіті) також використовувались умови, при цьому якщо ж укладався такий легат з умовою, то право на нього виникало лише з настанням визначеної умови. Особливістю також є те, що у разі, коли легатарій переживе визначений умовою момент, то його право на легат також може переходити у спадок, тобто, якщо легатарій помре і при цьому за життя так і не отримав легат, право на нього переходить до спадкоємця [4, с. 73].

На сучасному етапі, нормами ЦК України, а саме ст. 1242 визначено, що заповідач має право обумовити виникнення права на спадщину у визначеній заповітом особи, існуванням тієї чи іншої умови, яка може як стосуватися, так і не стосуватися її поведінки (наприклад здобуття вищої освіти, проживати у визначеному місці, існування інших спадкоємців тощо).

Неможливо оминати той факт, що умова обов'язково має відповідати сукупності ознак, серед яких:

- змістовна визначеність, під якою розуміється, що умова повинна встановлювати чіткі дії, котрі повинні бути реалізовані спадкоємцем для набуття спадщини, або ж події, настання яких не залежить від поведінки спадкоємця;
- правомірність, тобто згідно положень ч. 2 ст. 1242 ЦК України, якщо умова, яка визначена в заповіті, суперечить законодавству або моральним законам суспільства, то вона є нікчемною;
- здійсненність, яка означає, що умову дійсно можливо виконати або яка дійсно повинна або може настати, проте ця ознака – доволі оціночне поняття.
- також в ЦК України, а саме в ч. 1 ст. 1242, зазначено, що умова повинна існувати на момент відкриття спадщини. Період настання такої умови обумовлені тим, що умова повинна існувати або до моменту відкриття спадщини, або у момент її відкриття, з яким пов'язана смерть заповідача чи день оголошення його померлим [5, с. 88].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що заповіт з умовою існує вже велику кількість часу, але проблеми його законодавчого регулювання існують і досі, так залишається невизначеним велика кількість питань, серед яких, як визначити відповідність умови моральним засадам суспільства, адже ЦК України не містить визначення цього поняття, а лише в ст. 13, а саме в ч. 4 сказано, що при здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства, тому необхідно звернутися до положень Закону України «Про захист суспільної моралі», де суспільна мораль розкривається як сукупність правил поведінки та етичних норм, які базуються на уявленнях людей про добро, честь, гідність, а також на культурних та духовних цінностях.

Також проблемою є те, що спадкоємець не має права вимагати визнання умови недійсною, якщо той не знав про умову або її настання не залежить від особи (ч. 3 ст. 1242 ЦК України). Фактично особа, визначена у заповіті не може звернутися до суду, щоб визнати умову недійсною. Можна стверджувати, що наведене положення ЦК України обмежує права спадкоємця, а саме право на судовий захист та робить неможливим визнання недійсності умов, які взагалі неможливо здійснити (наприклад, подорож на планету Марс, виявлення місця Атлантиди), саме тому суд повинен вирішувати такі питання щодо здійсненості умов заповіту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Печений О.П. Науково-правовий висновок щодо тлумачення заповіту. Спадкове право. Практика застосування нотаріусами України / За заг. ред. В.М. Марченка. – Х., 2012. – 843 с.
2. Абраменков М.С. Наследственное право: учебник для магистров / М.С. Абраменков, П.В. Чугунов; отв. ред. В. А. Белов. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 423 с.
3. Римське право : підручник для академічного бакалаврату / І.Б. Новицький. – М. : Видавництво Юрайт ; ІД Юрайт, 2015. – 294с.
4. Кухарев О.Є. Судове тлумачення заповіту / О.Є. Кухарев // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2010. – № 1 (20). – 315 с.
5. Кухарев О.Є. Тлумачення заповіту / О.Є. Кухарев // Право України. – 2010. – № 12. – С. 88-94.

Подсядло Роксолана Петрівна

*студентка 5-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

НАЙМ (ОРЕНДА) ЖИТЛА ЗА РИМСЬКИМ ПРАВОМ ТА ЙОГО РЕЦЕПЦІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Конституція України визначила право на житло одним із найважливіших прав людини, тому держава зобов'язана забезпечити ефективний захист цього права, та створити належні умови для його реалізації. Однак, унаслідок існуючих економічних та політичних умов на даний час держава не має такої можливості, тому найбільш поширеним способом задоволення житлової потреби громадян стало надання приватного житла в тимчасове користування за певну плату.